

ERCIYES

KAYSERİ

Halk evi Dergisi

Sayı
11

rinde, ordunun fennî kıtaatını teşkil etmek için de bazı sanatlar gösterilirdi. Sinan, İbrahim paşa mektebinde dülğârlığa tâlip oldu. Kıymetli ustalar elinde çabuk ve büyük büyük bir terakki eseri gösterdi. Bilâhare kendisinin Mustafa Sâit Çelebi'ye anlatmasından da öğreniyoruz ki genç Sinan'ı o zaman iki büyük ihtiras pençesine almıştı: Kendisini her gün elinde bulunan pergere benzetiyordu; bir ayağı ile mesleğinde sebat etmek ve sanatkâr ruhundan doğan yaratıcı bir ihtirasla bu meslekte yükselmek istiyordu. Öbür ayağı ile ve gene bir perger gibi dünyayı gezip dolaşmak istiyordu. İstanbul'a geldiğinin ikinci yılı başlayan büyük şark seferleri, Acemioğlanı Sinan için İran ve Mısır gibi iki muazzam ve kadim medeniyet merkezini görmek hususunda bulunmaz bir fırsattı. İstanbul'dan Tebrize ve Kahireye kadar kadim medeniyetlerin ve İslâm medeniyetinin eserleriyle dolu olan memleketler ve şehirler, Sinan'ın gözleri önüne birer müze gibi sıralanmışlardı. Kalbi bu ölmez eserlerin başına Türk ruhunun, Türk zevkinin, Türk sanatının şahaserlerini geçirmek aşkı ile çarpıyordu. Fırat sahillerinden Nil kenarlarından ve Tunâ yalılarından Türk atları su içiyordu. Buralarda Türk vatanının Türküleri söyleniyordu. XVI'ncı milâdî asır, Türk'ün zaferiyle ve haşmetiyle başlıyordu. Sinan, İran ve Mısır seferlerinden

"büyük bir hisse kaparak,, dön-müştü. İstanbul'a geldiği zaman Acemioğlanı mektebinden yeniçeri ocağına verildi.

Sinan Harplerde

Kanunî Süleyman'ın cülusunda Sinan, basit bir Yeniçeri neferi bulunuyordu. Türk orduları Orta Avrupa istilâsına başlamış, Macaristana girmişti. Yeniçeri Sinan'da elinde kılıç ordularla beraber hudduttan hududa koşuyor, arkadaşlarının arasında cesareti, kahramanlıklarıyla temayüz ediyor ve kumandanlarının gözüne çarpmıya başlıyordu.

Sinanın eserleri

Yeniçeri Sinan bu harplerde yalnız kılıcı ile değil, Türk ordusuna dimağı ile de hizmet ediyordu. Son Kızılbaş cenginden Lütfi Paşa'nın maiyetinde bulunan Sinan, Van gölünde gemiler yapıyor, gemilerin kaptanlığını da bizzât üzerine alarak karşı yakada bulunan İran ordusunun vaziyetine dair istikşafatta bulunuyordu. Buğdan cenginde ise, Prut ırmağı sahiline gelen Türk ordusu bütün ordu mimarları coşkun akan ırmağın üstünde köprü kuramazlarken, o zaman hasekilige terfi etmiş olan Yeniçeri Sinan'ın nuvakat köprüden geçiyordu.

Bu sıralarda Sermimarını Hassa Acem İsa vefat etti (1529). Sadırazam bulunan Lütfi Paşa Hassa Sermimarlığını Sinana tek-

lif etti. Sinan, sermimar olduğu zaman 49 yaşında idi. Bir asrı dolduracak olan ömrünün yarısını yaşamış bulunuyordu. O evvelâ hudutlarda düşmanlarla cenkleşmişti. Şimdi granitler, mermerler ve demirlerle boğuşacaktı. Sinan'ın dehası, klâsik Türk mimarisini en yüksek noktasına çıkaracak, ömrünün ikinci yarısında insan kudretinin üstünde mitoloji kahramanlarına yaraşan bir enerji ile eserler vücuda getirecekti: 81 cami, 51 mescit, 55 medrese, 26 darülcüra, 18 imaret, 3 darüşşifa, 7 muazzam su kemeri, 8 büyük köprü, 18 kervansaray, 6 mahzen, 33 saray, 36 hamam, 17 türbe ve birçok sebiller, çeşmeler...

Sinanın Şöhreti

Bütün Türk vatanının üstüne yüksek bir noktadan bakıldığı zaman, Sinan'ın azameti pek muhteşem görünür. İstanbul'dan Bağda'a, Mısır'a, Kafkasyaya, Dalmaçyaya giden büyük kervan yolları boyunca yolcular onun yaptığı hanlara konar; kervanlar, onun yaptığı kervansaraylara inerdi. Büyükçekmece denizini dört köprülerle, Meriç suyunu Mustafa paşa köprüsüyle geçenler ve Bosnada Vişgrad debrenini Mehmet paşa köprüsüyle aşanlar. Sinan'ın adını hayır ile anarlardı.

Mimar Sinan Kanunî Süleyman ile oğlu İkinci Selime ve torunu Üçüncü Murat'a sermimarlık yaptı. Ölümünden dört yıl evvel hacca

gitti. Hacda bulunduğu müddetçe Hassa mimarlarından Mehmet Su-başı kendisine vekâlet etti.

Sinanın çırakları

Mimar Sinan son yıllarında Kaptanıderya Kılıç Ali Paşa ile beraber Kanunî devri ricalinden hayatta bulunan yegâne simalardandı. Süleymaniye'de oturuyordu. Yaşı yüze yaklaşıyordu. Fakat yaratıcı dehasından hiç bir şey kaybetmemişti. Talebeleri, Sinan'ın sanatını yaşatacak çağa gelmişlerdi. Bununla beraber Sinan, tanıdığı müstait gençleri teşvikten hâli kalmıyordu. Saraya, Hasbahçeye sık sık gelip gidiyordu. Bu ziyaretleri arasında Hasbahçe gılmanlarından Sedefkârilere hali-fesi Mehmet Kalfa ile tanışmıştı. Bu gencin yaptığı işleri gördü ve beğendi, teşvik etti. İşte bu genç Sinan'ın iki talebesinden, Yenica-minin mimarı Davut Ağa ile Dalgıç Ahmet Çavuştan sonra, Sermimarını hassa olacak ve Sultan Ahmet camisini yapacaktı.

Sinanın son günleri

Sinan, herkes tarafından sevilmiş, hümet edilmiş, şan ve şerefine en yüksek noktasında bulunurken, 1588 yılında 98 yaşında olarak öldü. Süleymaniye camisi yanında, kendisi tarafından hazırlanmış, etrafı açık, altı küçük paye üzerine oturtulmuş küçücük ve yekpa e mermer bir kubbeden ibaret olan ve yanında gene küçücük bir sebili bulunan türbesine gömüldü.

Yıl Dönümü

Yazan : Lüsyen Abdülhak Hâmid

Bu yazı Cumhuriyet gazetesinden iktibas edilmiştir.

Bebekte, Boğ zın derin bir koy halinde çukurlaştığı yerde, 1852 şubatının 5 inci gecesi bir çocuk, ilk mazmun zafer veya korku sayhasını koparıyordu. Zira doğum da ölüm gibi büyük bir sırdır ve bu sırrın ilerisinde ve gerisinde açılmış iki rakik mutariza arasında bizim "hayat," diye isim verdiğimiz şey gelip geçiyor.

Bugün izi bile kalmıyan geniş yalıda, o gece sadece, ipekli perdelerin kıstığı fısıltılar, kalın halıların sesini kestiği muhteriz adımlar, dermansız anapın ve Allahın ismile tetevvüç etmiş yadızlı beşiğin etrafında elemli ruhlar ve endişeli kalplerden başka birşey yoktu. Bu beşikte işlemeli yorganların ılıklığı içinde hayatındaki yıldönümlerinin kutuplarını 87 defa geçtikten sonra, bugün bize kadar şan ve şerefle, güzellik ve haşmetle hâlelenmiş olarak gelen çocuk ilk saatini yaşıyordu.

Dışarıda fırtına kuduruyor, çocuğun zayıf nidası, boraların yırtıp soyduğu kış manzarasına saldıran kasırganın uluyuşları arasında kaybolup gidiyordu. Fakat, çocukluk gençlik ve yığılmış seneler arasında

bu ıstırap içindeki doğuşun tarihini, kudurmuş tabiat unsurlarının ortasında zâfın bir timsali, haşin rüzgârların ninni okuduğu bu ruhun bir remzi halinde, Abdülhak Hâmidin eserlerinde buluruz. Onun yarattığı kahramanların sesinde uçurumun soluğunun tekrar işiteceğiz. Bu kahramanların kendi mukadderatı şekline giren fırtınalarla inkıtasız süren mezbuhane mücadelelerine tekrar şahid olacağız.

Bu intihabgerde çocuk sihirli sahillerde büyüdü. Abdülhak Hâmidin çocukluğundan, daima kendisini tehyic eden tatlı hatıralar kalmıştı. Temiz nasiyesine iğilen kâh mütebessim, kâh ciddi simalar, daima hafızunda şayanı hayret bir isabet ve sıhhatle canlanırlardı. Belki de, elân aile bahçesinin ağac ve çiçeklerinin, boğazda güneşin raksan hale getirdiği hârelerin akislerindedir ki, bakışı bu kadar canlı kalmıştı.

Eğer Bebek onun için vatan içinde bir vatan olarak kalmışsa, sebebi bu münzevi köşede herşeyin ondan sonra kendisinin hiçbir yerde bulunmadığı bir ahenk halinde tecanüs göstermesidir.

İşte tahsil seyahati için ilk hareket, işte Roma, işte Piza işte Floransa, işte Paris, işte eski Rü de Bak'ta ancak sefarethaneye gitmek

için çıktığı meşhur Hortus Entitüsü O zamanın fotoğraflarından gördüğümüz bu gözleri gölgeli küçük çocuğu, perdelerin arkasında saklanarak, krinolinli güzel kadınların geçişini hayranlıkla seyrettiğini tasavvur edelim.; Champs Elyés'nin çiçekli kestane ağaçları altında, küçük eli lalası Ömerin avcuna sıkışmış bir halde gezinirken gözönüne getirelim:

Seneler geçiyor, bu sıralarda avdet ve bir kere daha yola çıkış. Çünkü yola çıkışların ve dönüşlerin bu ezeli menfa yolcusunun hayatında artık taakub ve tevalisi hiç durmamıştır.

İşte dağların, ovaların arasında uzun bir İran seyahati, yorgunluklar, tehlikeler, fakat aynı zamanda da maceranın ve bir yerden bir yere uçuşun ince zevki. Güzel yüzlü, sesi daha şimdiden ciddileşmiş delikanlı doru atının üstünde, bazan kaynaktan su içerek bazan çadırdaki yatarak, getireceği ganimeti almağa gidiyor: Şiirlerinde terennüm edecek ve nazımlarının musikisine şairane kafiyelelerini koyacak Acem kelimeleri...

Bu yolun yanbaşında üç sene sonra bir muvazisini daga çiziceği at sırtında, konaktan konağa değişen methiyelerini yazacağı bir başka yolu daha işaret edelim. Yorulmak bilmiyen süvari, bu ısız yalun kenarına dizilmiş hanlarda birkaç saatlik ancak acele bir istirahat alıyor ve tekrar yola çıkıyor.

Ne oluyor? Bu zaktolunmaz gidiş nereye? Tahrânın hafif havasında ilk matem çanı çalıyor, işte hazine çanın ilk tonunu, işte ilk matem işte ilk mezar. Geçtiği yerde güzel köy kızlarının gülümseyip sonra içlerini çektikleri fecirden gölgeye kaçan bu derdli delikanlı, bilinemez hangi müthiş bir tel'in üzerine, beşerî ıstırapı bütün fecaatile öğrenmeğe başlayan bir yetimdir.

Misal olarak, bırakaçağı müstakbel esere doğru ilk yazdığı « Rotomago » ismindeki dramın nüvesi halinde ve şimdiye kadar meçhul kalmış bazı notlardan bahsedeceğim. Bu notlardan tahsilden çalınmış saatlerde gizlice yazılmıştı. Zira Abdülhak Hâmid çalışkandır, ihtirasla çalışır Dikkatle intibah edilmiş hocalar ona yol gösterdiler, mesaisinde yardım ettiler, annesi teyakkuzla etrafında dolaştı, kitaplarının üzerine iğilmiş başını okşadı. Çocuk solgundu, genc kuvvetlerini bir hamlede bitirmek istiyor. gibiydi. Fakat ilk eserler de meydana çıkıyordu. Sardanapa!, yağın kar selimiyenin kubbelerini beyazlatırken, ailenin yerleştiği Edirne'de, bir minder köşesinde, 25 günde yazılmıştır.

İşte sevda çağı... Sevda mı? Buna sevda denirmi? Çok geçmeden herbiri Süroci, Sakibe, Zeyneb, Karolina, Üzra, Selma, Adelina Merkatte, Zati Cemal, Nazife, Yudis, Roksan, Sümru, Nestren, Tezer, Dilşad, Fintem, olacak gölgelerin daha o zamandan kaynaştığı bu kalbde ve bu dimagda, sevda denilen müşkül-pesend ilâh için yer bulunabilir mi? Bu şâah kafileyi Makbere ihdam veren müheyyic hayaleti, mevcudiyeti daha tazeliğinde koparılan kadını, Suriye sahilinde sıvri karaltısının gölgesinde şiirin, zanubezmin hıçkırığı mermer taşının sahibini de karıştırma.

Hindistandaki muğfel seyahatinden sonra bir kere daha Paris, müteakiben Londra, çünkü hayat devam ediyor, hayat, kenarlarına kabirler sıralanmış bu uzun yol Abdülhak Hâmid, hepimiz gibi yaşıyor. ağlıyor, gülüyor, unutuyor, hatırlıyor, fakat her geçen gün onu gayrimevcud vatan derelerinin sahillerinden koparılmış sazın dahiyane bir el altında ulvî ilâhisini terennüm ettiği

beyaz sahifeye getiriyor. Eşber kahramanca müdafaaya kalkıyor Tarık denizleri aşıyor, vilâyetler fethediyor, İbni Musa son duasının üzerinde secdeye varıyor, Abdullah Sağır son kadehini, son metresinin göğsünde içiyor, Davalacı dalgalara ulvî münacatını haykırıyor, üçüncü Abdurrahman millete en yüksek aşkını kurban ediyor.

Şimşeklerin ve gök gürültüsünün içinde, galibiyetlerde ve hezimetlerde ateşli halkımızın etrafını çevirdiği abide yükseliyor, ve bu abidenin üstünde, yıldız kümelerinin parılda-ğı bir sema altında kanadlarını açmış, sessiz melekler uçuşuyorlar.

O tarihte ben, doğduğum Belçika' da şiiri seven hülyaperver bir küçük kızdım. Fakat mukadderatım çocukluğumun yaldızlı gölgelerinde gülüm-süyor ve esrarengiz parmağıle, on sekiz yaşımın fecrinde, hayatın bana güzel bir mükâfat olarak bahşetmeğe karar verdiği adama kavuşmak için takib edeceğim yolu çiziyordu. Nasıl birleştik niçin ve nasıl aynı ubudi-yetle, aynı talihin bizi aynı mukaddes Kâbeye doğru götürdüğü ziyaretçiler olduk ? Bunun, bizim birçok istilale-rimizin safhalarından biri olduğunu kabul edelim.

Müşterek hayatımız, burada tam özünü anlatabilmek için, bir çok muttezat unsurlardan mürekkebdir. Uzun ve saburane gayretler sayesinde bu neticeye vardık : Birbirimizi anlamak neticesine... Bu suretle herbirimizin meziyet ve kusurlarımı-zın birbirine intibakı ve belki bunla-rın halitalaşmasıdır ki, esaslı fazilet-lerimizdir. Birlikte hülyalarımızın ar-kasında koşmak, bir nevi silah arka-

daşlığı sayılır, hepimiz bu arkadaşlığın kıymetini biliriz.

Yirmi beş yıl, bazan çiçekli ve ekseriya inişli yokuşlu dar yollarda yürüyüş, yorucu merkaleler, acıklı iftiraklar, ümitsiz teşebbüsler... Mes' ud günler de... Bütün bunlar çöle serpilmiş vahalar ve serablar gibi hayatımıza serpilmiştir. Yavaş yavaş aramızdaki muhabbet abidesi harabe-lerin üzerinde yükseldi. Sebatla, heyecan ve aşkla taslarını teker teker koyarak evimizi yaptık. Mucize kabilinden tekrar kurulan bu çatının Altında, Abdülhak Hâmid, bu idaaale susamış adam, her zaman kendisini meşgul etmiş olan meseleleri eşyanın büyük sırrını tekrar ele almaktan ve tahlil etmekten zevk duyduğu eser-ler serisini yazıyor : Cümunu Aşk, Yabancı Dostlar, ve ruhların büyük sırrı : İlhan, Turhan, Tayflar geçidi, Ruhlar, Arziler.

O bir muazzam kanat darbesile yükseliyor, biz de onunla beraber erişilmesi hemen gayrikabil irtifalar-da süzülüyoruz, onunla beraber bu toprağa mensup olmıyan ışıkların parladığı korkunç sema merhaleleri arasında dolaşıyoruz, onunla beraber âmakından vecid nağmelerinin yük-seldiği geniş ağızlı uçurumun üzerin-e başımız dönecek derecede eğiliyo-ruz, karanlıklarda parlıyan bu ışık-ların muammaengiz manzarası karşı-sında kamaşan gözlerimizi tekrar kapıyoruz.

En son şiirleri seksen yedi yaşın hâlâ gençlik adde'ilebileceğini ispat eder. Zaten güzellik de âbedî değil midir ? Güzellik, henüz neşredilmi-yen bu şiirlerin ihtişamına kusursuz şeklini sarmıştır.

Türk Korkusu

Yazan
ŞEFİK TÜRKER

ÖYLE BİR MİLLET Kİ; ONUNLA HARP DEĞİL, HARP TEKLİF ETMEK CESARETİNDE BULUNANLAR BİLE KENDİ MİLLETİ TARAFINDAN İDAMLA CEZALANDIRILMAK İSTENİYOR :

By eski dünyanın, en eski dev-letlerinden sayılan millet !. O geniş sahralara uzun ve muhteşem duvarları neden ördün ? . Bununla , mimarî bir esermi yaratmak , yoksa seni bu kadar korkutan kahraman bir milletin abidesinimi dikmek istedin ? ! . .

Evet çinlilerin, atalarımız olan Hiyunnulardan yedikleri darbeler, uğ-radıkları mağlubiyetler tarihin en malûm ve ilk hakikatlerini teşkil eder. Çinlilerin tarihini teşkil eden bu Türk savletleri bilhassa Motun zamanında (M. evvel 174 - 209) pek şiddetlenmişti.

Motun evvelâ atını, sonra karısını ve nihayet te toprağından bir parça isteyen (Toğulu) lar üzerine seri bir hareketle bunlara hücum ederek hü-kümdarlarını katil ve kendilerini ma-ğlup etmişti (209). Bu parlak zafer Motunun şöhretini ayyuka çıkarmıştı. Bunu takip eden bir çok muvaffaki-yetler müteferrik Türk boylarını bir-leştirerek bir Türk vahdeti teşekkül etmişti. Motun artık Çin imparator-luğu üzerine yürüyecek bir kudret kazanmıştı. O sırada Çin dahili ihti-lâflar içinde yüzüyordu. Perişan bir hale gelen imparatorluk bu esnada (Han) sülâlesinin müessisi bulunan (Kao - ti) nin eline geçmişti. Kaoti dahili intizamsızlıkları kaldırmakla

meşgul iken Motun güzide üç bin sivari ile hudutları tecavüz eyledi. İmparator buna mukabil üç yüz yir-mi bini mütecaviz bir kuvvetle karşı çıktı. Kaoti ilerlerken Motunun bir-denbire baskınına uğradı. Ordusuyle civardaki bir kaleye taarruz etmek mecburiyetinde kaldı. Motun ordusu-nu dört kola ayırarak bu kaleyi sıkı bir muhasara altına aldı. Hiyunuular kaleye kuş bile uçurmuyorlardı. Çin ordusu erzaksızlıktan , mühimmat yoksuzluğundan kıvranmağa başladı. Vaziyet pek feci idi. Her halde ibni-sema imparatorluğunun koca/fağfuru ya bir fare gibi esir olacak, veya bir mecnun gibi intihar edecekti. Yedi gün devam eden bu müdhiş muhasara nihayet Hiyunnu hüküm-darlarının çinli prenses almak belâsın dan dolayı semeresiz kaldı. Motunun karısı (Yen - şî) hatun çinli bir pren-ses idi. İmparatorun böyle müşkül bir anında kocasını değil çin impara-torunu düşünerek Motuna yaptığı telkinler neticesinde muhasaranın bir tarafı gevşetilmiş ve bu kısımdanda imparator bir huruç hareketi yaparak kolaylıkla bu badıraden kurtulabil-mişti.

* *

Kaotinin ölümünden sonra yerine oğlu (Hiao - Hoei) geçmişti. Fakat

ALDANIŞ

Periden, Melekten daha ileri,
Kitaplar yazmamış hilkatten beri,
Gelmemiş dünyaya eşi, değeri,
Yosmalar yosması aldı gönlümü.

Aşk nedir ; bilmezdim, içinde yüzdüm.
Güzeller şahına straya düzdüm,
Beyhube yoruldum, kendimi üzdüm,
Sonunda çıkmaza saldı gönlümü.

Mecnunu, Ferhadı, talihsiz sandım,
Adını her zaman saygıyla andım,
Ben de bir aslının aşkına yandım,
O da taştan taş çaldı gönlümü...

NAFİZ SOYSAL

memleketi idare eden imparatoriçe (Tai - Heou) idi. Halbuki Motun bu kadından hiç hoşlanmıyordu. Hatta kendisine yazdığı mektuplarda ağır bir lisan kullanıyordu. İmparatoriçe bundan çok kızmış, işi ilânı harbe götürmüştü. Bu fikrinin tasvibini vükelâya havale edince, vükelâdan (Fan - Hoei) maiyetine yüz bin asker verilecek olursa Hiyonların memleketini bir baştan bir başa çiğneyeceğine ve Motunu itaat altına alacağını arzyledi. Fakat vükelâdan (Li - Po) bu mütalaaya şiddetle itiraz edüp ve (Fan - Hoei) yi vatani felâkete sürüklemekle itham etti. Kao-tinin Motuna esir olmak tehlikesinden ne kadar müşkilâtla kurtulduğunu hatırlattıktan sonra Fan Hoei'nin

çini kavi bir düşmana karşı sürüklemek istemesi bir cinayet gibi tasavvur ederek ve böyle bir hiyanetin ancak idamla cezalanması icap edeceğini beyan eyledi. Bunun üzerine harpten vaz geçilerek, bilâkis sulh temdit edildi. (M. evvel 181).

EY YİĞİT MİLLET! SANA GÖZ DİKENLERİ EZMEĞE SENİN KUVVETİN DEĞİL, KORKUN BİLE KÂFİDİR. ÇÜNKİ ONLAR, İCAP EDERSE, CEZALARINI SENDEN DEĞİL, SENİ ÇOK İYİ BİLEN KENDİ MİLLETLERİNDEN ALIRLAR. BUNA EN UZAK VE EN YAKIN HAKİKATLER MİSALDIR.

M. E. Akad Kralı Sargon'un Kayseri havali-sine yaptığı sefere dair bir vesika

Kemaleddin KARAMETE

Etilerin Erciyes dağı havalisinden ilk kurdıkları şehirlerden birisi bu günkü Kayserinin 20 kilometre şimali şarkisinde Karahüyük veya Kültepe denilen yerdeki (Kaneş) şehridir. Burası Kayseriden Sivas'a giden demiryolu üzerinde ilk istasyon olan Gomeç köyüne yaya yarım saat kadardır. Kaneş Etiler zamanında başlı başına bir Krallıktır. Burasının tüccari ehemmiyetinden dolayı bir çok ecnebi tüccarlar burada yerleşerek ticaretle iştigal ediyorlardı.

Bu havalinin kendisine mahsus bir de yazısı vardı ki buna (Kopadokya çivi yazısı) denmektedir.

Bu gün bir çok dünya müzelerinin pişmiş topraktan yapılmış ve ekserisi Kültepeden (Kaneşten) çıkmış tablet denilen zarfı ve zarfsız üzerine bu yazı yazılmış münderecatı ticaret senedi, kontorato, Fatura ... ilah olan binlerce nümune bulunmaktadır.

Elde edilen bazı tabletlerde bu çok eski devirler de bile bankacılığın mevcut olduğu meydana çıkmıştır.

O sıralarda buralarda oturan insanlar çocuklarına yüksek tahsil göstermek için zamanlarının medeniyet merkezlerinden birisi olan Babil'e yolluyorlardı. Orada tahsilde bulunan bir talebenin Kaneşte oturan babasının " Yolladığı çek muhteviyatını az olduğunu ve kendisine kifayet et-

mediğini Babilde hayat pahalı olduğu için gelecek çek muhteviyatının daha dolgun olmasını reca ettiğini gösteren bir tablet elde edilmiştir.

Milâddan evvel 2650 senelerine doğru Kaneşte oturan ecnebler civardaki Purushanda kralından zulüm görüyorlar, ve Kaneş mahalli hükümetinden yardım isteyemiyorlar. Çünkü bunlar mahalli hükümetin kanunlarına ancak yerlilerle münâsebette bulundukları zaman tabidirler. Mahalli hükümet onları himaye etmekle mükellef değildir.

Onun için kendi tabi oldukları Kral Sargondan Purushanda Kralı Nur-Dagandan zulüm gördükleri için kendilerinin imdadına gelmesini istiham ediyorlar. Oda bunların imdadına koşmakta tereddüt etmiyor.

Akad Kralı Sargon ile Purushanda Kralı Nur-Dogon arasında geçen vaka ve Akad Kralı Sargonun harp kralı " Sar tamharı ", Küçük Asya yaylasının müdahalesini destan şeklinde gösteren bir vesika bervechi atidir. [1]

Bu vesikanın üç nushası keşfedilmiştir : birisi Mısırdaki El-Amarna da Babil dilinde ikincisi Asur da Asur dilinde üçüncüsü Hatusda Eti dilinde.

Binaenaleyh bu M. E. XIV ve XIII üncü asırlarda şark aleminde çok intişar etmiş bir hikâyedir.

Yukarda söylendiği gibi Erciyes

havalisinde yerleşmiş ve Puruşhan-
da Kralı Nur-Dağandan zulüm gör-
müş tüccarların Sargondan oraya
gelerek bunları müdafaa etmesi ni-
yaz edilince o müşaviri olan "Mu-
haribi", nin fikrini soruyor. Bu
müşavirde itirazlar serdediyor. "Ey
efendimiz gitmek istediğin yol güç
bir yoldur. Yürüyüş pek zahmetli-
dir.

Gitmek arzu ettiğin Purshanda
yolu adeta bir büyük seyahattir.
Ve devam ederek «Ya bizler ne zaman
bir yere duracağız? ne zaman kalble-
rimizi bir lahza istirahat ettirece-
ğiz? kollu yorgundur. dizlerimiz
yolu kat ederken zaif düşecekler.»

Bu esnada sarayın kapusunda
tüccar heyeti beklerken Sargon bun-
ların reisine hitap ederek bir nutuk
irad ediyorki neticesi bize kadar
gelmemiştir

Bu sırada tışardaki murahhaslar
sabırsızlanıyorlar ve seyahatlerinin
maksadını izah ediyorlar.

«Dünya Kralı Sargondan bize
doğru inmesini ve (sayesinde) kud-
ret elde etmenizi (isminden) niyaz
ettik. Biz muharipler değiliz. Fakat
yolu biliyoruz.

Kral bizim harabelerimizi mamur-
laştıracak. Onun muharebesine mu-
kavemet eden başka bir Kral yoktur..»

Tüccarlar en nihayet beklemeği
çok uzun buluyorlar. Muhafızları ite
kaka sarayın içine doluyorlar ve
Kralın önüne çıkıyorlar.

Kral ise bir karar vermezden
evvel katı cevaplar istiyor.

Purushanda şehri neresidir? Ona
neler yapacağımı bilmeliyim? Yol-
ları nasıldır? Oranın gedişi dönüşü
nasıldır? Dağı nasıldır? Yolu han-
gisidir? Oraya nasıl gidilir?

Alınan cevap evelce Kralın mute-

medi tarafından verilenin aynıdır.
Fakat bu defa ona bir de katiyet
ilâve edilmiştir. Bu yedi çift
saatlik bir seyahattir. Yani tahmi-
nen 75 kilometre. Sahne şu halde
Sargonun paytahtı Akad da değil
bir Sefer esnasında batı memleket-
inde geçiyor.

Ondan sonra geçilecek mıntaka-
nın tasviri geliyor. Burası kıymetli
taş altın ve meyve ağaçları mnta-
kasıdır.

Eğer iki metin kırık olmamış
olsa idi İngiliz müzesinde bulunan ve
7 çift saat değil fakat her birinin
kati için 7 çift saat lazım olan 8
memleket geçmek icab eden ve
ceman 600 kilometre yürüneceğin-
den bahs eden bir tabletle mukaye-
sesi çok alaka bahş olacaktı.

Hikâyenin ikinci safhası şöyle
devam ediyor: Nur Adad da savaşı-
cı ile görüşüyor Müstevlinin tegeb-
büslerine karşı en iyi müdafaa hattı
teşkil eden sarı dağlara olan itima-
dından bahs ediyor.

«Sargon bize kadar gelebilecek
kesif dağların yüksekliği ve büyük-
lüğü buna mani olacaktır. Eski ve
asri Krallardan hangileri? hangi
Kral geldi ve bizim memleketimizi
gördü? O bu sözleri söylerken Sar-
gon şehrin duvarlarına vasil olmuş
bulunuyordu. Nur-Dagan ağzındaki
sözü bitiremedi Sargon şehre kadar
lâğım kazdırmıştı. Prensler kapusunu
iki gan genişlettirdi. (Bunun) sol du-
varı tahrip edilmiş ve düşmüştü.

"Akad kralı bir desti şarapla ia-
dei kuvvet eyledi. Şimdi Sargon
tahtı büyük kapunun önüne yaklaşı-
yor. Sargon ağzını açıyor ve söylü-
yor.. Savaşçısına bir söz söylüyor.
Haydi Enlil İlahının sevgilisi Nur -
Dagan yaklaşsın itaat altına girsin
bende onu göreyim.

Sargon düşmanını büyük gösterişle

başının üzerinde "damassu", kıymetli
bir taştan bir taç altında laciverd
taşından bir peyke yanında 55 komi-
ser olduğu halde kabul ediyor. Bu-
nun birisi önünde oturmuştur. Bu da
kendisi gibi altın bir tahta oturmuştur.

Kral bir ilah gibi oturmuş Kral
gibi yükselmiştir.

Nur-Dagan Sargonun önüne otur-
tuluyor:

Sargon ağzını açarak Nur-Dagana
Ey Nur-Dagan Enlil ilahının sevgili-
si, nasıl Sargon bize kadar gelmiye-
cek kesif dağların yüksekliği ve bü-
yüklüğü ona mani olacak dedin? Ben
bir yer daha zaptedeceğim muharipler
çok büyük ganimet elde edecek-
ler dedin

Nur - Dagon ağzını açarak Sar-
gon'a şöyle söylüyor.

Hakikaten seni kendimin amiri
olarak ilân ediyorum. İlahının asker-
leri seni (Fırat) nehrinin o bir tara-
fına geçirdiler Memleketler arasında

Hangisi Aked şehriyle mukayese edi-
lebilir? Hangi Kral seninle rekabet
edebilecek? Düşmanın kalmamıştır.
Onun düşmanlığına sed çekilmiştir.
Düşmanlarının kalblerini yakan sen-
sin onlar korkuyorlar, ve muhtarip
oluyorlar. Sen onları değiştirdin ha-
kimi olduğun tarl ve kır bile imdadı-
na koşuyor.

Hikâyenin mabadında her satırın
başlangıcı eksiktir. bundan sonra
Sargon dönmeği emir ediyor. Daha
sonra bazı Asur Krallarının yaptık-
ları gibi memleketinde yetiştirmek
üzere bazı mahsuldar nebatları götürt-
meğe ihtimam ediyor.

En nihayet Akad Kralı: Artık
şehir sulhü sükun ve salim olarak kal-
sın gitmek ve gelmek için işe yarar
her şey götürülsün biz bu mahallere
bir daha dönmeyeceğiz diyerek son
beyanatını yapıyor.

Bu suretle zulüm gören Kaneşli
tüccarların da intikamı alınmış bulu-
nuyor.

Beklemek

M. Erdemer'e

Sular uykudadır, gece yaradır
Yollarda duyduğum adım sesleri
Saatimin yorgun tiktaklarıdır.

Saatler yürüyor, zaman akıyor,
Karanlık camlardan gece bakıyor.
Gelen, boşlukların rüzgarlarıdır.

Geceye bakarak kimi beklerim?
Bunlar ümidlerim, ya sevdiklerim
"Heyhat, bugün hayal olduuz...", derim.

Yeriniz hiçliğin mezarlarıdır.

HAMİT YURDAKUL

NOT : Bundan sonra, Erciyesin her sayısında Müze müdürümüz Naci Kumun aşağıdaki tetkik yazılarını sınıcağız.

Kayseri İlinde tetkikler, görüşler

- 1 -

Naci Kum

Arasıra çevreyi gezmeye, görmeğe fırsat buluyorum. Bu gezintilerin bende bıraktığı intibai yazmayı faydalı sayıyorum. Yurd sevenler için her yüzden önemi olan memleket tetkikleri bize halk ile ve köylü, kendi hemşerilerimizle tanışıp anlaşmayı kolaylaştıracak fırsatlar hazırlar.

Sayın İlbayımız Bay Adli Baymanın büyük bir dikkat ve alâka ile girişmiş bulundukları temaslardan meydana gelen eserler gözümüzün önünde duruyor ; Yüce başkanlıkları altında yapılan köy gezilerine aid 4 dane bröşür neşredilmiştir. Bunlar, sevimli yurt köşelerimizin tarihini, ananâtını, zirai ve iktisadi geçimlerini güzel bir tabî ve tertib ile tesbit etmektedir. Bu eserlerin, her yıl artarak büyük bir memleket kılavuzu haline geleceği şüphesizdir. İşte bizim yazacaklarımızda - kendi cephemizden - bu tetkik bröşürlerine küçük malzemeler teşkil edecektir.

Şimdi, teferruata giriş neden önce Kayseri iline genel bir bakışla başlayalım :

Orta Anadolu yaylasının yüce ve karlı irtifa mahrutu (Erciyes) etrafında gayet düz ve geniş ovalar, çıplak kumsal ve kilsî tepeler ve bu tepelerin arasında yeşil, sulak vadiler

üzerinde kurulan kasaba ve köylerimiz herkesi alâkadar edecek tetkik sahalarıdır. İlimizi kuzey batısından geçen (Kızılırmak) boyları, tarihten önceki devirlerde yaşayan atalarımızın bıraktığı mağara evler artığı ile (höyük) veya (çeç) tabir edilen yığma tepelerle doludur. Ormansızlık ve arazi teşekkülünün icabı olarak taş içine oyma mağara evlerin modası halâ devam ediyorsa da, bunların içinde 10,000 yıl önceki çağlara dayanan beşer tarihinin hatıralarını taşıyanlara rastlıyoruz.

Ben, memleket tetkiklerini meslek icab. olarak tarih, arkeoloji (Asariatika ilmi) ve halk bilgisi yönünden yazacağım Pınarbaşı ve develi ilçelerimizi iyice görüp gezmeye henüz fırsat bulamamakla beraber vilâyetimizin diğer mıntakaları hakkındaki görgülerim oldukça tamamlanmış sayılabilir.

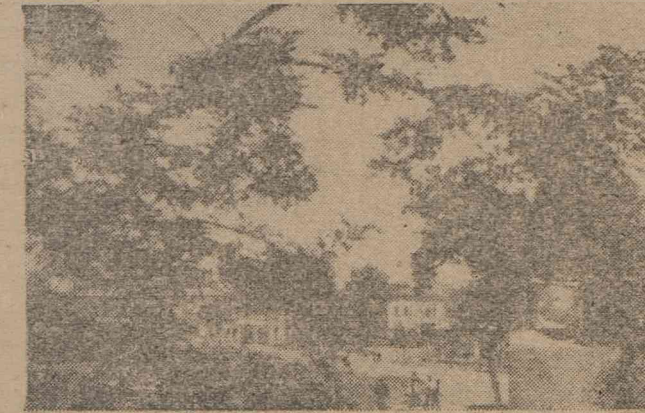
Şimdiye değin vilâyetimiz dahilinde - Arkeolojik haritamızda - yerlerini belirttiğim asariatika yerlerinin sayısı yüzü bulmuştur. Çoğu yığma tepeler (höyükler) ve çoğu eski ören yerleri olan bu mevkiilerde sırasıyla, Kültür bakanlığının göreceği lüzum üzerine araştırmalar ve kazılar yapılacaktır. Halkımızdan rica ederiz

ki, eskiden olduğu gibi antika aramak veya taş, toprak nakil etmek için böyle mevkileri eşip bozmasınlar. Bir ören yerinde kazı yapmak büyük bilgi ve dikkate muhtaçtır. Böyle bir mevkide en küçük bir yapı taşının yerinin değişmesi veya en ehemmiyetsiz sanılan bir çanak, çömlek, şişe ve sırça parçasının kırılması felâkettir. Asariatika kazan alımler yıllarca (Arkeoloji okulları) nda okuyup tatbikat görerek bu işlerin başına geçiyorlar, hemde şunu tekrar tekrar arz ederim ki : toprak altında her ne varsa Devletin malıdır. Toprağın üstündeki eyreti veya yerli asariatika da Devletin malı olup bunları bozup kıran ve çıkaranlar kanun nazarında mücrim ve aynı zamanda memleket tarihine kötülük etmiş olurlar. Bu hususdaki tavsiyeye ve nizamname

maddelerini Kayseri Halkevi küçük el cüzleri halinde bastırmış, dağıttırmış ve gazetemizde de ilân edilmiştir, Memleketlerini çok seven hemşerilerimiz bu noktalarda hassas davranmalıdırlar.

Kayserinin geniş bir tarihi ve çok eski bir nami vardır. Uyanık fikirlikle nam alan sayın hemşerilerimiz de yazdıklarımızı dikkate alarak, memleketin tarihi varlığı içinde yeni Türkiye Cümhuriyeti tarihinin parlak ilerisi için uyanık olmalıdırlar.

Eundan sonraki makalelerimizde okuyucularımızla birlikte memleket dahilinde gezeceğimiz bir çok bilinmedik, görülmedik değerli eserlerin yerlerini öğreneceğiz. Bir çok sevgili yurtdaşlarla tanışıp onların sözlerini sazlarını birlikte dinleyeceğiz.

Madam Montessori'nin

Biyografisi ve eserleri

Yazan : N. Taylan

Tarihin yetiştirdiği mümtaz ve müstesna zekâya malik kadınlar vardır. Meselâ Onsekizinci asrın matematisyenlerinden S. Jermen S, Kovalâski, Mari Ganetz ile İtalyan kadın filozoflarından Basis, I sikorda Filer Mastrami, hukukçu kadınlardan Datna, B. N. Signori ve öğrencinin dikkatini çevirebilecek derecede güzel olan Novelladantrea gibi Kozmoğrafya, Fizik ve Tıpta ün almış eserler bırakmış kadınlar sayılabilir. Kimya âleminde radyumu keşfeden Lehistan lı bir prof. in kızı olan Madam Küri dir. Madam Montessori da Pedagoji tarihinde yer almış kadın terbiyecilerinden biridir. Gerek Montessori ve gerek üstün zekâları ile muhtelif ilimler tarihinde yer almış olan kadınlar, kadınlara da erkekler kadar hak bahsettirmeğe çalışan ve ailede, ekonomide ve politika işlerinde onlar lehine reformlar yaptırmak isteyen feministlerin göksünü kabartacak birer demonstrasyonlardır.

Anormal çocuklar üzerindeki derin inceleme ve bilgilerini normal çocuklara da tatbik eden ve pedagoji âlemine yeni prensipler veren Montessori yalnız İtalyada değil Amerikada İngilterede, Fransada, Felemenkte, Barselonda ve Berlinde yaptığı ziyaretler, geziler ve kurduğu (çocuk evleri) ile tanınmıştır. Bilhassa muhteri Edison un « İnsan dimağının inkişafı imkanları sayısızdır. Lâkin

en önemli şey çocuklara sevmedikleri şeyleri göstermemektir. Bu gün mektep oyun gibi cazibeli bir yer değil bir ceza yeridir. Çocuk dimağının hangi yaşta hamurlaştığını iyice bilmiyorum. Amma on bir ile on dört arasında olsa gerektir. Bir çocuğa ehemmiyet vermediği şeyleri öğretir. onu on dört yaşına gelinceye kadar bu halde tutarsanız dimağı elbette bozulur. Çocuklar tabiaten öğrenmeyi severler bilgi öğrenmeye merakları vardır. Lâkin onları bir şey ile alâkadar etmek lâzımdır. Terbiye usullerimiz bu sebepten noksandır. Bu usulleri değiştiriniz. Bir çok işgüzarlar meydana gelir. Ben de böyle bir işgüzarım. » demesinden ilham alan ve eski terbiye ananelerini sarsarak asri sitenin ihtiyaçlarını ve çocukların tabii kabiliyetlerini daha iyi tatmin edecek yeni bir usul bulan ve bulduğu usule « Dalton plânı » veya «Laboratur sistemi» adı verilen Amerikalı Mis Parkhürst, 1914 yılında İtalya ya giderek Montessorinin kurumlarını incelemiş ve Montessori nin muavini sıfatıyla üç yıl orada çalışmıştır.

Montessori, Parkhürst e şu direktifleri vermiştir.:

- A - Mektep ıslahatı sahasında tahariyatta bulunmak,
- B - Onyaşından yukarı çocuklara sınıfta en çok hürriyet vermek

C - Muhtelif grupların yekdiğerine yardımları,

Ç - Çocukların üzerine aldıkları işler ile şuurlu bir surette alâkadar olmaları ve mesuliyetleri.

Bu prensipler üzerine kurulan Dalton plânında Montessori nin hocalık ettiği anlaşıyor.

Şu halde Montessori kimdir ve nerelidir ?

Marya Montessori İtalyada «Accon» yakınında «Chiaralle» de 1869 yılında doğmuştur. Orta halli, müşfik bir ailenin hem güzelliği hem zekâsı ile parlayan biricik kızı idi. Günün birinde bu genç kız doktor olmak arzusunun izhar edince aile teklerinde pek büyük bir infial uyandırdı. Marya Roma üniversitesinden doktor diplomasını alan ilk kadındı. Müstesna bir güzelliğe ve çok hassas bir tabiata malik olması bu gayeye varıncıya kadar önüne bir çok müşkülât çıkarmıştır.

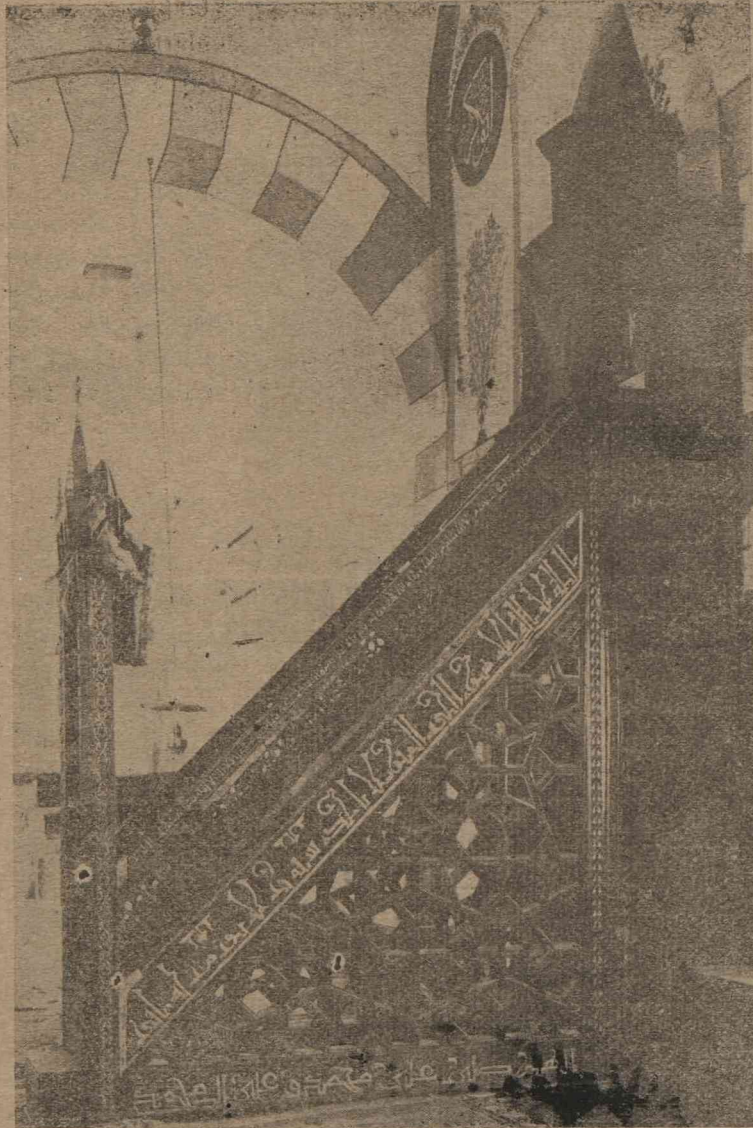
Doktor M. Montessorinin ilk vazifesi aynı üniversiteye bağlı « Clinique psychiatrique » de asistanlıktır. O zaman İtalyada ebleh de meczup çocuklar ile mecnun çocuklar bir arada bulunduruluyordu. Marya Montessori

bilhassa eblehlerle ilgilendi. Farşılaştığı zorlukların yalnız doktorlukta halledilmiyeceğine kani oldu. Terbiyecisi olma kararını verdi ve Klinikten ayrıldı.

Roma öğretmenlerine anormal çocukların terbiye ve tedavisi hakkında konferanslar verdi. Bu konferanslar serisi öğretmen okulunun açılmasını intaç etti ve okula Montessori müdürü oldu. Bu okula bağlı birde tatbikat okulu açıldı. Tatbikat okuluna terbiyeleri ve zehni inkişafı imkânsız veya zor addedilen anormal çocuklar toplattırıldı. Montessori buradaki şeraitin tekemmülü için bütün varlığı ile çalıştığı gibi yıllarca yorulmaz ve kırılmaz bir irade ve içten doğan bir meslek aşkı ile bu talisiz çocukların dertleri ile uğraştı. Gündüzleri anormalların zihni inkişaflarını takip ederken geceleri de Söken ile Fransız mürebbilerinden itart (Bu zatin «Vahşi çocuğun terbiyesi » adındaki eseri sayın M. Rahmi tarafından dilimize çevrilmiştir.) in eserlerini inceler ve pedagojik faaliyetine daimî bir şuur ve rasyonel bir sistem verecek sonuçlar çıkarırdı.

Devam edecek

Lalapaşa Camii

Bu camiin kim tarafından ve hangi tarihte yapıldığını gösteren kitabesi yoktur. Evkaf dairesinde Lala Muslihiddin camii diye kayıtlı olmasına nazaran camiin İbni mesut zamanında vezir Lâla İlyasın oğlu Muslihiddin tarafından 700 H. yılında yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Camiin minberi oymacılık sanatının şah eserlerindendir.

Kendi adını taşıyan mahallededir.

FAHRİ TÜMER

RİŞİ YORGANINA GÖRE

Ayağını Uzatmalıdır

Rıza Yonuz

Zengin bir muhteviyatla çıkarak aylardan beri beklettiği okuyucularını sevindiren "Erciyes", in dokuzuncu sayısında gözüme çarpan ilk değişiklik, her sahifenin altına bir ata sözünün yazılmış bulunması idi. Şüphesiz ki bu, çok yerinde bir iş olmuştur. (241) inci sayfanın altına yazılmış olan ilk ata sözü üzerinde biraz düşünmenin faydasız olmayacağını ümit ediyorum :

Cemiyetin, maşeri vicdanının anonim ahlâk düsturları demek olan ata sözleri, başka başka bakımlardan, üzerinde çok durulması ve işlenmesi lâzım gelen Folklör unsurlarından birisidir. Yukarıda vücübiye sigasıyla ifade edilmiş olan bu darbimeseli, emir olarak «Ayağını yorganına göre uzat» şeklinde de ifade ederler. Bizim mevzuumuz, onun böyle harici durum ve şekli ile değil, yalnız özü ve ifade ettiği mana ile ilgilidir.

Bir ihtiyacımızı temin ederken, diğer bir ihtiyacımızın temini tehlikeye düşerse, tabiidir ki ikincisinin bu akıbetini, birincisinin tam ve iyi bir tarzda yapılmaması tevhit etmiştir. O halde, bir ihtiyacımızın temininde en çok göz önünde bulundurulacak noktalardan birisi de, onun, diğer ihtiyaçlarımız için bir mani teşkil edip etmemesi meselesidir. Bizde, eskiden beri çok kullanılan "Ayağını yorganına göre uzat", darbimeseli, bu kadar çok tavsiye edilmesine rağmen, hakikatte, tam manasile doğru ve faydalı değildir.

Yorgan bir ihtiyaçtır. Fakat bunun, diğer ihtiyaçlarımıza bir engel olmaması için, tam ve iyi bir şekilde temini lâzımdır. Bu da, ayağımızı uzata uzata, serbest yattığımız zaman bizim rahatımızı bozmıyacak derecede büyük bir yorgan bulmakla mümkün olabilir. Ancak bunu, böyle istediğimiz şekilde temin etmek imkânsız olduğu zaman, ayağımızı yorganımıza göre uzatmak mecburiyetinde kalırız. İşte bu darbimeselin anlatmak istediğimiz şey ve bir kıymet taşıyan tarafı da budur.

Eğer böyle bir imkânsızlık karşısında, ayağımızı yorganımıza tâbi olarak uzatmaz da, ayağımıza göre yorgan bulmuş gibi serbest serbest yatacak olursak, şüphesiz ki, tam rahat olmak ihtiyacını temin edelim derken, üşümek hakkını kaybetmiş oluruz. Burada, eğer kaybettiğimiz ihtiyaç, kazandığımızdan daha az ehemmiyetli olsaydı o zaman ayağımızı yorganımıza göre uzatmak mecburiyetine lüzum kalmıyacaktı. Çünkü ayağımızı serbest bıraktığımız zaman açıkta kalarak üşüyen kısımdan göreceğimiz zarar, serbest yattığımız için kazanacağımız rahatlıktan temin edeceğimiz faydadan daha çok olacaktır. Diğer bir ifade ile, rahat yatmaktan elde edeceğimiz fayda, üşüyerek göreceğimiz zarardan çok daha fazladır.

Binaneleyh, yatarken, muhtaç olduğumuz her türlü rahatımızı tam ve mükemmel surette temin edebil-

mek için gaye ittihaz edeceğimiz ilk ve hakiki hedef ve takip edeceğimiz umumi düstur, hepimizin bildiği «Ayağımızı yorganımıza göre uzatmalıyız» kaidesi değil, bazı kimse-lerin haklı olarak ileri sürdükleri «Ayağımıza göre yorgan bulmalıyız» düsturu olacaktır.

Birincisi, ancak ikincisinin müm-kün olmadığı zaman lüzumludur.

Bu hakikat pek açık iken, öteden beri, niçin ikinci düstur meçhul. ve birincisi meşhur olmuş ; meselesini düşünenler, helki bizim bu hükümle-rimize dudak bükme temayülünü göstere bilirler. Fakat biraz düşün-

lecek olursa bunun da sebebinin ; ileri sürülen bu fikrin daha ziyade lüzuma, başka bir kelime ile idealiz-me yakın olması ve revaçta olan mezkûr ata sözünün, imkâna müste-nit ve pratik hayatta istimalle müstait olması keyfiyetinden başka bir şey olmadığı kolayca anlaşılır.

Yalnız dar ve hakiki manası üze-rinde durduğumuz bu ata sözünün hiç şüphesiz ki asıl ehemmiyeti, ta-şındığı genel kıymette ve ifade ettiği mecazi manadadır. Buna tabi olarak biz de tahlilimizi şümullendirmek su-retile meselenin ehemmiyetine işaret etmiş oluyoruz.

Halk edebiyatı denemeleri :

Yol ver Erciyes!..

*Çok iller dolaştım, çok dağlar aştım
En sonra gelipte sana ulaştım,
Burda anlayan yok derdimi, şaştım.
Yol ver, gideceğim, yol ver Erciyes !*

*Saçların ağarmış, benim de öyle,
Başın yükseklerde, gönlüm de böyle,
Başka bir farkımız kaldı mı söyle,
Yol ver, gideceğim, yol ver Erciyes !*

*Çevre yamacında dereler ağlar,
Benim de gözyaşım öylece çağlar.
Beni sevda değil, meşakkat dağlar,
Yol ver, gideceğim, yol Erciyes !*

*Bir kadın kalbine gömdüler adım,
Aşk değil, saadet idi maksadım.
Ah, anlaşılmadım anlaşılmadım !
Yol ver, gideceğim, yol ver Erciyes !*

*Sevgiden bahsettim, şehvet sandılar,
Göyüse takılan göze kandılar ;
Yandılar Karaca m, bunda yandılar,
Yol ver, gideceğim, yol ver Erciyes !..*

M. SELİM KARACA

Halk edebiyatı örneklerinden :

Talas Kamunu Foklor kaynağı

- VI -

Yazan

Öğretmen Nuri Cingilli

Eski devrin edebiyatı: konusunu asil Türk ulusunun ana kitlenin hayatından değil doğrudan doğruya saray hayatından, İstanbul surları içi-nde kalan, yüksek ve oria tabaka-nın hayatından ve yaşayışından alı-yordu; o devrin edebiyatı, böylece ana kitlenin dışında kalarak muayyen şahıslara hitap ediyor. Onların duy-gularını, yaşayışlarını terennüme çalı-şıyordu. asıl büyük ulus kitlesinin bu edebiyatla, hemen hemen hiç alakası yok gibi idi :

Milli duygunun yürümesi, hakiki yolunu bulması, meşrutiyetten sonra başladı. Milli idaremiz doğduktan sonra da tamamen kendi benliğini bul-du ; bundan sonra artık; yurdumuz-da tek şahıslara inhisar eden, saray lisanile yazılan «saray edebiyatı» de-ğil ; kaynaklarını Türk halkının [on üç milyon Türk köylüsünün] iç duy-gularından alan « bir halk edebiyatı doğmaya başlamıştır ; « 367 » milli mabedimizin kutsal çatısı altında, bir kafa, bir dilek, bir duygu ile toplanan münevver Türk gençliği bu milli da-vaya layık olduğu derecede önem ve kıymeti vermektedir ; bu genç kalem lerde Konya, Adana, Ankara, ve si-vasın «çifçi ve köylü» tipleri ; ele alı-narak, hikâyelerde, romanlarda, şiir-lerde ; türkülerden bu milli tiplerin ana duyguları, terennüm edilmekte-dir ; tilhakika ; edebiyat tarihimizin

iç yüzü araştırıldığı zaman, millî ede-biyatımızın : derinliği ; Türk tarihi kadar derin ; Türk ulusu kadar engin olduğu görülür.

Ulusumuzun, millî rengini, millî kokusunu biz ; ancak millî edebiyatı-mızda [lâik halk edebiyatımızda] bulmaktayız. Her zaman göğsümüz kabara kabara : Ankara radyosundan dinlediğimiz : Âşık « Veysel ve ibra-himin » Anadolu halk türküleri ; cid-den büyük dinleyici kitlesini kendisi-ne ; candan çekmektedir ; ulusal duygumuzu ; çok açık ve çok sade olarak ifade eden bu halk türküleri ; bizi şu dileğe sevk ediyor : yurdu-muzun yüz binlerce köşelerinde ; henüz tamamını derlemeye imkân bulamadı-ğımız ; yüz binlerce gizli duran, hazi-neler halinde bekleyen, « Folklor depoları » açıldığı zaman, muazzam bir varlık, nihayetsiz bir Folklor hazinesi elde edilecektir ; her kesce bilindiği gibi ; « Firdeysî denilen iran dâhisi, iran halkının içinde mevcut menkıbeleri Folkloru, derlemek, ve içine de : kenbi dehâsını karıştırmak suretile, bir iran millî edebiyatı vücu-de getirmiştir ; bu da « Şahname » denilen, o büyükh millî eserdir ; sonra ırkdaşlarımız olan : Finlandiyada, mil-lî menkıbeleri, ve halk Folklorunu yıllarca ciddi mesai ile toplayan «Loennrot» «Kalevala » denilen muaz-zam bir Fin millî eserini meydana

getirmiştir ki ; bugün milli fin edebiyatı ; ana kaynaklarını, tamamen bundan almaktadır. Bizim, Folklor hazinelerimiz ; mar-sef ; Cümhuriyete kadar ; ne şehname nede kalavela gibi böyle bir tâlihe ; mazhar olamadı millî idaremi kuruluğu günden beri Yüce ve millî şeflerimizin irşadlarile « Folkler edebiyatımız » öz benliğini yaratmağa ve ilhamını ; ana kitleden alınağa başladı :

Bu gün halk evlerimizin çıkarmakta olduğu ; dergilerde folklor hazinelerimizin, geniş mikyasta ; yer tuttuğunu sevine sevine görüyor ve takip ediyoruz ; Folklor bizim millî hazinemizdir. o bizim ; ecdadımızın kültür tarihini bize nakleden şeref destanıdır 17 milyon türkün millî duygularını içinde saklayan bir ideâl kaynağıdır.

Yurdumuz nüfusunun dörtte üçünü teşkil eden ; asil ve faziletli Türk köylüsünün ; iç duygularına ; ancak onun folklor depolarını açmakla ; işleye biliriz, onun hakikî duygularını ve isteklerini ; ancak burada bulabiliriz ; « Köy masallarını, köy türkülerini, köy oyunlarını, köy âdet ve törelerini, köy lisanile yazarak köylümüzün eline verdiğimiz gün ; onun okuma zevki yükselecek ; ve lâyük olduğu derdeyi bulacaktır. « köy folklorı » kerem, kesik baş, şah maran, giyik hikâyeleri gibi ; kış günleri köy odalarında okunarak, bunların yerini tuttuğu gün ; köylümüz fikren yükselecektir. Bu milî davanın tahakkuku ; münevver Türk gençliğinin ; en büyük ideâl ve ülküsüdür ; başka ulusların edebiyatını ; öğrenmekten daha önce ; kendi öz yurdumuzu ; bilhassa köylerimizi karış karış ele-yerek, millî servetlerimizi meydana çıkarma ; bizim ön planda gelen kutsal bir vazifemizdir. Bu vazifenin ifası Türk gençliğine ; 800 bin kilometre kara mesahaya yayılmış, 41bin köyde yaşayan : ana kitlenin iç yüzünü de-

rin duygularını tanıtacak : onu ; fergete ; ideâl ve olgunluğa götürecektir.

Şu örnek türkülerde olduğu gibi hakikî aşk ve sevgiyi ; Türk köylüsü kadar açık ; ve sâde bir lisanla ; hangi şair ifade edebilmiştir :?...

İşte : halk dilinden güzel örnekler :

Sevgi Türküsü

- 1 *Mendilimde kara var,
Çiğrimde yara var,
Ne ben öldüm kurtuldum,
Ne aşkıma çare var.*
- 2 *Görgüm uzun çilem var,
Beni koyup giden yar,
Önce böyle değildin
Seni bir öğreten var.*
- 3 *Lâhur şalım sendedir,
Dört uçları yerededir,
Cennetten hûrî çıksa,
Yine gözüm sendedir.*
- 4 *Deniz üstü piyade,
Sıkıntımız ziyade
Ölüm var ayrılık yok,
Bizim için dünyada.*
- 5 *Sarı kavun dilimi
kaçırdım bülbülümü
Çıksam dağlar başına
Araşam sevdiğimi*
- 6 *Sarı kordelem eniş
Sarardım soldum sensiz
Ah benim nazlı yarım
Nasıl duruyon bensiz*
- 7 *Mendilini bile bil:
Düşdüm gurbet illere
Yedi mendil eskittim
Göz yaşımı sile sile*
- 8 *Mendilim benek benek,
Etrafı çarhı felek
Yazı beraber geçirdik
Kışın ayırdı felek*
- 9 *Kuyu başında kova
Başında zarîf oya
Ben veremli olmuşum
İçine koya koya.*

Devam edecek

23 Nisan 1939

Bu nutuk, Millî Hâkimiyet ve Çocuk Bayramı günü olan 23 Nisanda arkadaşımız Hayri Özdemir tarafından Cumhuriyet alanında söylenmiştir.

Sayın Yurttaşlarım ;

Bu gün , Türkün millî benliğini tecelli ettiren, ilk ve enerjik devrimini teamül haline getiren gündür. Yurdun her köşesinde kutlanan bu kutsal bayram hepinize kutlu olsun.

16 Mart 1920. Bundan 19 yıl önce vatanın dört yanı düşmanlar tarafından kuşatılmış , İstanbulun işgali resmen ilân olunmuştu. Böyle bir akibet mütefessih saltanat hükûmeti için her zaman beklenebilirdi ; fakat ; bir Türk için, millî benliğini idrak etmiş bir vatandaş için değil bu çenber içinde bulunmak bunu tasav-vur bile muhaldî.

İşte Ebedî Ata kendinin de her an iftiharla söylediği gibi bu vatan-dağların başında geldi ve o meşum tarihten 37 gün sonra, 23 Nisan 1920 de tamamen millî hakimiyet esasına dayanan müstakil Türk devletini Ankarada kıldı. Bu kuruluş, bir kurtuluştur. İşte o gün ve onunla Türkiyenin ve Türk milletinin maddî cephesi tayin, manevî veçhesi tarsin edilmiş oldu.

Yurttaşlarım ; bu mukaddes gün her Türkün gönlünde ebediyyen yaşayacak , cihan tarihinde de Türklüğün ebedî senbolü olarak kalacaktır : Zira Türk mazinin an'anevî otoritesini yıkmak her türlü manilere galebe

çalarak yaşamak iradesinin kendisinde mevcut olduğuna cihana bu gün ilân ve müteakip günlerde isbat etmiştir .

Ey Türk çocuğu ! Damarlarındaki asıl kan pervasız söylenebilir ki asıl Atalarının kanıdır. İşte onların en büyüğü Atatürk bu günü, onun ilk nesli olan sana emanet etti. Bu günü tanı!... Onu unutma!...

Onu unutma çünkü , cihan kadar büyük ve ifadeli dir devrimi, cihan kadar büyük olan « çocuk » adıyla inkılâplaştırdı. Yürüyen bir tarih ve inkılâbın mana ve enerji dolu çehresini süsleyen bu temiz kafilenin dinamik kudretini o keşfetti.

Sizin büyük bir hazine olan varlığınız ânünde her yıl bu millet inkılâbıyla beraber anılıyor.

Bu gün, Cumhuriyetin kökü, Sen Türklüğün temelisin. Bu temel ve bu kök birbirinden ayrılmaz iki bütündür. Bu ayrılmaz bütünlüğü takdir eden Atan ve Şefin 23 Nisanı sana, işte bunun için verdi.

Bugün senindir. Türk çocuğu. . Onu sen âbideleştireceksin!...

Bizlere bu günü yaratan Atatür-ke, yaşatan İnönü'ye binlerce minnet ve saygı!...

Aydın Oğulları

"Aydın Oğulları", hakkındaki yazımız aslından kısaltılarak neşredilmektedir. Yazan: Şefik Türker

Aydın oğulları devletinin müessesisi hakkında biraz evvel mütaada bulunmuştuk. Neticede bunun Aydın oğlu Mübarzettin Mehmet Bey olduğunu gördük. Binaenaleyh şimdi Mehmet beyden başlayarak bu devlet hükümdarlarını birer birer tetkik edelim. Aydın oğullarından sekiz bey hükümet sürmüştür. Fakat bunların hükümete geçiş ve iliş tarihleri katiyetle mülüm değildir. Elde bazı tarihler varsada katiyet göstermiyor. Biz burada en sağlam olanlarını veyahutta hakikate pek yakın olanlarını zikredeceğiz.

Mübarzettin Mehmet Bey

Aydın oğulları devletinin müessesisidir. Mehmet beyin babası Aydın bey onunda babası Mehmet beydir. Mübarzettin Mehmet bey hakkında tetkika girişmeden evvel babası ve dedesi hakkında öğrendiklerimide yazmayı muvafık buluyorum. [1]

Mehmet beyin dedesi Mehmet bey Rum Selçuk Devletinde Emirulsevahil rütbesini haiz idi ki âmiral demektir. Selçukî devletinde âmirallara Emirulsevahil unvanları veriliyor idi. Alâiyyede, İzmirde ve kara denizde Sinopta, mülkilsevahil ve emirulsevahil namlarında beyler vardı. Mehmet beyin oğlu Aydın beyin ne vazifede olduğu bilinmiyorsa da Selçuk umarasından olduğu zannediliyor. Biz Selçuk tarihinden naklen Cami'dduvel (Aydın Reis) in uç umarasından (Emirulsevahil) olarak Selçukî hü-

kümdarı tarafından sahillerin muhafazasına memur bir emir bulunduğunu yazmaktadır. Münecim başı dahi bu fikri teyit etmektedir. "Aydın bey rum diyarında uç beylerinden olup zirdestinde nice kapaili etrak var idi", diyor. [2] Buna ilâveten düveli islâmiye'de "Oğlu Aydın bey dahi Emirulsevahil olup" demekle [3] Aydın beyin vazifesi hakikate yakın olarak meydana çıkmış oluyor.

(Aydın bey akıl, adil, seyrati, güzel, şeci, çalışkan, ihtiyatkâr, müfsitlerden düşmanlardan hıfzıbilât ve ahalide sahibilâzım idi.) [4]

Ahmet, Tevhit bey makalesinde Aydın beyden bahsederken bunun beylik müddetini 700-734 seneleri arasında gösteriyor. Sonrada müverrih Kanta Güzenden naklen şunu zikrediyor:

"Emir Aydın 730 hicriyesine müsadif 1329 senesinde hastalığı münasebetile Föçada bir ittifak aktetmek üzere içtima eden Saruhan bey ve kayser genç andironikos yanlarına gitmedi. Emir müşarünileyh mahdumlarından birini Emir Çoban zade Timurtaş bey nezdine irsal etmişlerdi. Çoban oğlu Aydın oğluna niçin haraç getirmedin dedi. Aydın oğlu tam bir Türk kahramanı ağzına yakışan bir lisanı şecaatkârane ile: (Siz nasıl milletsinizki biz size haraç verelim, biz haracı ağıyardan alınız, siz müslüman biz müslüman bizden haraç ne veçhile istersiniz.) beyanatında bulundu. Emir Timurtaş Gazi "Yiğit

imışsin, var kaza kılmakta ol", deye taltif ederek iade etti. Bu fıkradan anlaşılıyor ki Aydın bey ve mahdumları hem siyasette hem şecaatte er oğlu er imişler.

Yukarıdaki fıkrayı Ahmet Tevhit beyde kabul ettiğinden Kanta Güzen gibi kendileride Şehvi kalemde bulunmuşlardır. Çünkü:

1 - Bir defa bu vak'a tamamen Aydın beyin oğlu Mehmet bey zamanında ceryan ediyor. Çünkü o zaman Mehmet beyin devresidir ilerde göreceğimiz ki bu ittifaka Mehmet bey Umuru göndermiştir.

2 - Bu fıkrayı kabul etmek, Aydın beyin o zaman müstakil bir bey olduğunu tasdik etmek olacaktır. Zaten biz başlangıçta henüz Aydın beyin müstakil olmayup oğlu Mehmet bey zamanında istiklâle kavuştuklarını söylemiştik.

3 - Bu vak'a Hammer tarihindededir. O da menba olarak Kanta Güzeni gösteriyor ve aynen şöyle söylüyor: (Genç andironikos o vakit Ciniveliler ve Osmanlılar ile muharip bulundugundan her ikisi Orhanın komşusu olan Saruhan (Lidi) ve Aydın (İyoni) beyleriyle ittifaka teşebbüs etti. [5]. Şu halde Ahmet Tevhit bey buradaki (Aydın) kelimesini sehven şahıs ismi olarak kabul etmiştir kanaatindeyim.

Ahmet Tevhit bey, hicri 734 senesine kadar hükümet sürenin Aydın bey olduğunu söylüyor. Halbuki bu tarihe kadar hükümet süren ve ölen Aydın bey değil oğlu Mehmet beydir. Bu hususta gayet sarîh delil olacak kitabeler vardır.

"Fethülmabet binasrullah fi eyyami devletül emirül kebir Elgazi fi sebilillah taala Mehmet bin Aydın", [6]

Bu kitabe 707 tarihlidir. Demek ki Mehmet bey daha 707 de "Emiri kebir", ve "Gazi", lakaplarını alarak

kendisini "müessesisi devlet addetmiş, muahheren nüfus ve kuvveti arttıktan sonra, Sultanulkuzat, mübarzittin devleti veddin", gibi daha yüksek unvanlar istimalinde tereddüt etmemiştir, 707 (1306) daki mütevazıyana lakaplar, kendilerinden daha pek yeni ayrıldığı Germiyanlıları tahrik etmek maksadına atfolunabilir.

Keza Mehmet beyin türbeesi üzerinde şu kitabe mevcuttur:

"Mübarizüdevletü veddin ibni Aydın nurullahı

Mezcaa sani cümadeyilula senetü erbea ve selâsin ve seb'a mic", [7]

Bunun tarihi 734 (1333) dir. Şu halde bunlar bize açıkça gösteriyor ki 707 - belki daha evvel - 734 hicri senesine kadar hükümet süren ve Föçadaki ittifaka oğlunu gönderen Aydın bey değil, oğlu Mehmet beydir.

Şu halde, Köprülü zade Mehmet Fuadında dediği gibi Ahmet Tevhit bey, (Mehmet şah bini aydın) ı (Aydın şah bini Mehmet) diye kendilerince tashih etmiş olsa gerektir.

Mübarzettin Mehmet beyin (Aydın oğulları hükümetinin müessesisi) başlığı altındaki tetkikimizde Germiyan beyi "Alişir oğlu", nun su başlarından olduğunu görmüştük. Bilâhere düstürnameye göre Mehmet bey, 3. ncü Sultan Âlaettin zamanında Aydın iline Uç beyi olup Ayaslug ve (Keles) i zabtetmiştir. İsmail Hakkı beyin "Kitabeler", inde "Sasa", bey adlı birinde beraber gelüp onunda Birgiyi zaptettiğini yazıyor. Halbuki:

Sasa bey derler adı bir Gazi er Gelmiş Aydın iline evvel meğır Evvelâ ol birgiyi fethetmiş Aydın oğlunu getürmüş toylamış Aydın oğlu Ayasluğa gelüp Fetheder hem dayresini alup.

Düstürnamenin şu kaydı bize ga-

yet sarıh olarak gösteriyorki Sasa bey, Mehmet beyden daha evvel gelerek Birgiyi zaptetmiştir.

İlk zamanlarda Sasa beyle Aydın oğlu Mehmet bey arasında dostane münasebet vardı. Mehmet beyin Ayasluğu, Kelesi ve civarını zaptediğinde her halde Sasa beyin yardımı olmuştur. Fakat Mehmet beyin mütemadi muvaffakiyetleri hıristiyanları rahatsız ettiği gibi Sasa beyinde rekabet ve hasedini celbediyor. Buna karşı fireklerden, bizanslılardan hülâsa muhtelif hıristiyan milletlerden mürekkep bir kuvvet bahren gelerek Mehmet beye hücum ettiği gibi Sasa beyde onlarla müştereken ona karşı muhasemede bulunuyor. Mehmet beyde kardaşlarile beraber muhacimleri mağlup ediyor, Sasa beyde harp meydanında maktul düşüyor. Bu suretle Birgide Mehmet beyin yedi zaptına girmiş oluyor.

Bu muharebenin garp kaynaklarının tesiri altında kalan bazı eserler 1310 da olduğunu şöylece zikrediyorlar ;

1310 da Suriyeden gelen Hosbi-tahlar Türklerin ellerinden Rodosu almışlardı, Civardaki adalarıda alarak Anadoluya ihraç harekâtı yaptılarsa da Sasa ve Mehmet bey tarafından tard edildiler. Bu sırada Mehmet beyle Sasanın arası açılıyor ve Sasa-yı öldürüyor.

gu harbe kadar hiç çocuğu olmayan Mehmet beyin ancak bu seferden sonra çocuğu olduğu, buna mukabil ikinci çocuğunun bile doğumu 1309 olduğu nazarı itibare alınırsa bu seferin 1307 de olduğu meydana çıkar.

- [1] Aydın bey ve babası Mehmet beyi ayrı ayrı başlıklar altında mütalea edebildim. Fakat bu devletin müessisi Mübarezzettin Mehmet bey olduğu için birinci olarak bunu koymak ve bu meyanda babasını, dedesinide zikretmenin daha münasip olacağını düşündüm.
- [2] Münecim başı terihi tercümesi, C. 2 S. 32
- [3] Sahife 279
- [4] Ahmet Tevhit beyin makalesinden Encümen mecmuasından sahife 621
- [5] Hammer tercümesi cilt 1 sahife 172
- [6] Türkiyat mecmuası cilt 2 sahife 5
- [7] Kitabeler sahife 112.

Ondokuzuncu asırda yetişen Kayserinin büyük şairlerinden Hilmi Feyzioğlu'nun iki şiirini sunuyorum (1)

Kemaladdin Karamete

- Dediler -

*Haddini sordum efendimde semendir dediler
Kadü balanada hoş servü çemendir dediler*

*Unsuru zati vücudun gülü rana der iken
Gülü ter ruhlarıdır simü bedendir dediler*

*Neuhıramım seni yadettimse her nerede
Keşti bahrü melâhatte demendir dediler*

*Aradım abu hayatı ebedi muş edevi
Lebi canbahşı dilarayı emendir dediler*

*Hilmiya çeşmi dilarasına söz yok derieken
Ona da baisi ikazı fetendir dediler*

- Değilya -

*Sevdim ol simü teni sıtkıla bakmak değila
Öldürür aşkını derdine yakmak değila*

*Perçemin danei halile duzağ eyliyerek
Tuttu mürğü dilimi zülfüde fakmak değila*

*Her nigahında atar çeşmi siyahı oklar
Tiri müjganlarını sineme çakmak değila*

*Feleğin çarhu da reftarına meftun olmuş
Devrde mahir ise sen gibi oynak değila*

*Yetişir sinemi mecruhu perişan ettin
Müjedir çeşmi siyahındaki mızrak değila*

*Hilmiya şemi ruhu yar ile pervane sıfat
Mürğü dil başına dönmekte fırlıdak değila*

(1) Şairin diğer şiirleri de müteakip dergilerde sunulacaktır.

Abdülhak Hâmit

Yazan: OĞUZ BORA

1937 yılı, 13 Nisan salı gecesi.. Maçka palasta derin bir sessizlik var. Bu sessizliğin arasında sadece hıçkırıklar duyuluyor. Acı haberi duyan her kişi ağlıyor. Bir an oluyorki, bu hıçkırıklar Maçka palasın bu tarihi odasına sığmıyor, pencerelerden taşıyor, etraftaki evlere oradan da bütün İstanbul'a yayılıyor.

Artık bütün İstanbul yas içinde... Her kesiu ağızda yalnız bir cümle dolaşıyor: Hâmit ölmüş... Bilenler bu acı haberi bilmeyenlere söylemeye çekiniyorlar. Fakat, nafile... Kalplerdeki yası, gözlerdeki yaşı saklamak mümkün mü?

Bir gün sonra bütün İstanbul gençliğinin elleri üzerinde ebedî istirahatgâhına giden İstanbul sayılavı, büyük Türk şairi Hâmit, 5 şubat 1852 de Boğaziçinde, Bebekte doğdu. Babası hekimbaşı Abdülhak molla'nın oğlu, vakanüvist Hayrullah efendidir.

Hâmit beş yaşında iken Bebek mektebine ve bir müddet içinde Rumeli rüştiyesine devam etti. Aynı zamanda babasının arzusu ile meşhur hoca Tahsin efendi ile Bahaddin efendiden hususî ders aldı. Sonra Boğazdaki Rober kolleje girdi. Bu suretle Hâmit, daha küçük yaştan hocalarının yardımı ile şark, devam ettiği mekteplerde garp kültürünü almıştı. Fakat, bu kültür onun için azdı. Nihayet Onu ağabeyisi Nasuhî beyle Pariste görüyoruz. Pariste bir kollejde tahsilini ilerleten Hâmit İstanbul'a geldikten sonra on üç yaşında Babialî terceme odasında görülüyor. On dört yaşına bastığı za-

man babası Tahran sefirliğine tayin ediliyor. Tabii Hâmitte babası ile beraber ve yanında hocası Bahaddin efendi bulunmak üzere Tahrana gidiyor.

Tahranda Bahaddin efendiden arapça, sefaret mürşisi Mirza Hasan Şevketten farisi okuyor. Böylece iki senelik tahsil hayatından sonra sefaret maiyet memurlağına tayin ediliyor. Bu zamandan itibaren Hâmidin memuriyet hayatı başlamıştır. Artık o, dünyayı diyar diyar dolaşacak; her gittiği yerde Türk edebiyatına ölmüş eserler verecektir. İşte, Hâmit yirmi bir yaşında Fatma hanımla evlendikten sonra Pariste, sefaret ikinci kâtipliğinde...

(Divaneliklerim) i ve (Nesteren) i vazıyor. Bu ikinci eser yüzünden iki sene memuriyetinden çıkarılan Hâmid (Poti) ve (Galos) dan sonra Bombay başşehpenderi olarak Hindistanda görüyoruz. Büyük şair zaten Hindistana aşiktir. Bunu beş sene evvel yazdığı (Duhteri Hindu) dan anlıyoruz. Hâmit üç sene kaldığı Hindistanda bir eser yazmamakla beraber, dönüşte "Çamlıca" da yazdığı Makberin mevzuu Hindistandır. Orada, Hindistanda üç senelik geçirdiği temiz aile hayatı...

Çamlıcada yazılan Makber'i, Hâcile, Ölü, Bunlar odur gibi diğer eserler takip etti.

Hindistandan dönerken yolda, Fatma hanımı kaybeden şairi evvelâ Londra başkâtipliğinde, sonra Lahî sefirliğinde daha sonrada tekrar Londrada görüyoruz. Başkâtiplikte

SEYRÂNİ

Bu nüsha ile Seyrânînin şiirlerini neşre başlıyoruz. Kafiyelerine göre alfabe sırasına konmuş olan bu koşmalardan, sonra aruz ile yazdığı parçaları da ayrıca ilâve edeceğiz. *Haşim Nezâhî Okay*

- I -

Desti-girlik Umman senden bir zaman
Göster ağacından sağlam dal bana
Pervazıma dardır geniş asüman
Daima açıktır istikbal bana

Mesnedim yok azlim kaygı çekeyim
Usta başı gibi ölçüp dökeyim
Evvel Âhir bir kurbanlık tekeyim
Vakti-gelsin pıçağını ça' bana

Esmeyince emri Hakkın yelinaen
Koku gelmez bahçesinden gülünden
İdris'in cennette gelse elinden
Hulle biçer yeşil bana, al bana

Seyraniyim boş küp gibi inlemem
Üç sıfırla bir rakamı binlemem
Elimde çaldığım sazı dinlemem
Aşkım sazı verir türlü hal bana

İken kendisine göre eserlerinin "en edebî kıyafetlisi", olan Finteni yazdı.

Meşrutiyetin ilânına kadar Hâmit vatandan uzak fakat, vatanda cereyan eden edebî cereyanlara çok yakın kaldı. Servetifünun'a A. H. imzasile ve "Sahaifi Bedia", serlevhası ile Finten'den parçalar gönderdi.

Onu meşrutiyet devrinde Bükümsel sefiri ve Cumhuriyet devrinde de İstanbul mebusu olarak görüyoruz.

Hâmit, ilhamdide ruhu, parlak muhayyalesi, çeşitli görüşü sayesinde kırkı aşkın eser verdi. Bu eserlerin edebiyatımızda ayrı ayrı kıymetleri olmakla beraber içlerinde en mükemmelleri Finten, Eşber, Makber'dir.

Hâmit, garpten getirdiği ve ede-

- II -

Sahte bir cilveyle gülme yüzüme
Câden muhabbetin vardeğil bana
Gelip görsende Gahi gözüme
Derin aşkla gözün yar değil bana

Hatırımı hasta iken sormağa
Geldinmi şer düşüm hayra yormağa
Sevdin birden bire geri durmağa
Sana namus ama, ar değil bana

Gönlünde parlarken ümidi vuslat
Beynimize düştü ateşi firkat
Aşkımın şiddeti narına nisbet
Cehennem ateşi nar değil bana

Güllerin elinden gelse bitmemek
Seyrânî bülbülde olsa ötmemek
Ateşi aşkıyla yanıp tütmemek
Elden gelse bu aşk kar değil bana

biyatımıza soktuğu yeniliklerle Türk edebiyatının şarktan garba büyük bir hızla dönmesinin başlıca âmili oldu. Tanzimat edebiyatında yapılabilecek yeniliklerin hepsini o, yaptı. Hâmitsiz tanzimat edebiyatı, bozuk idare lâmbaları gibi ışıksızdır. Arada sırada aydınlanmağa çalışırsada beklenen parlaklığı vermez. Zaten servetifünun edebiyatına "Fikret ve Halit Ziya edebiyatı", dendiği gibi; Tanzimat edebiyatında "N. Kemal ve Hâmit edebiyatı", denmesinin sebebidir Hâmidin tanzimat devrine hakim olmasındandır.

Şimdi o, İstanbulda asri mezarlığın bir köşesinde ufak, cılız bir kaç fidanın titrek gölgeleri altında yatmaktadır.

ROMANTİZM

Romantizm edebî cereyanı dünyada ilk defa olarak Almanya'da doğmuştur. Bunun doğma esası Alman idealizmine dayanır. Romantizm; fikir tarihi bakımından, (Sturm und Drang) edebî cereyanındaki fikirlere (idelere) avdet ve klasizmin tuttuğu yolun doğru olmadığına delâlet eden bir edebî cereyandır. O halde romantizmin kl-sizme muhalif görünen noktalarını şu aşağıdaki bir kaç mukayeseli esas nokta ile göstermeğe çalışalım:

1 - Klasizmde tıpkı heykeltıraşlık ve plastikte olduğu gibi en mühim nokta şekil (Form) ve dış (Gestalt) meselesidir. Halbuki romantizmde ise; şekil ve dış mevzuu bahs değildir. Esas itibarile burada aranılan şey de (şekilsizlik) ve (dışsızlık) tır.

2 - Klasizmde bir eser yaratmak için muayyen bir takım kanunlar, nizamlar (Gezetze) mevcuttur. Bunlara riayet edilerek yara'ılan bir eser iyidir ve makbuldür. Halbuki romantizmde kanun hiç bir vakit yoktur ve olamazda. Bu edebî cereyanda en büyük kanun kanunsuzluktur.

3 - Klasizm sözünden muayyen olan bir mükemmeliyet (Vollendung) anlaşılır. Fakat bu mükemmeliyet ise değişmeyen, bozulmayan bir sükûnet telakki olunmaktadır. Kendimizi bahri muhiti kebir sahilinde farzeder ve ufuk ile namütenahilikte birleşen muazzam su kütlesinin fırtınasız bir anda sükûnet ve azameti ile ruhumuza yaptığı tesir; bu bozulmayan sükûneti ifade etmektedir. Halbuki romantizm ise; hiç bir bitüp tükenen gaye tanımadığı için sonsuzluğu ifade etmektedir. Öyle ise romantizm; hareket

ve daimî bir değişmeden ibarettir. Tıpkı bahri muhiti kebirin coşkun ve dalgalı anındaki vaziyeti gibi.

4 - Klasizmin üslubu; daha ziyade heykeltıraşlık ve plastikte olduğu gibi muayyen şekillere riayet ederek akıl ve mantığın emrettiği tarzda kısa, vazih, anlaşılıklı bir ifade tarzıdır. Halbuki romantizmin üslubu; her türlü vuzuh ve anlaşılır bir şekilde oluşdan uzak, daima mübhemiyete kaçan, esrarengiz ve hatta kelime ile ifade olunamıyan his, fikir ve duygular musikiye müracaat olunarak yazılan bir ifade tarzıdır.

5 - Yukarıdan da anlaşıldığına nazaran klasizmde hâkim olan prensip; akıl ve mantıktır. Halbuki romantizmde his, duygu ve hads (Intuition) prensibi hâkimdir.

6 - Klasizm; başlangıç noktasını eski Yunan ve Romadan alır. Şayanı hayrettir ki romantizmde ilham menbaini burası teşkil etmektedir. Klasizm yunan ve romalıların kendi prensiplerine uygun olan kısımlarını almış, romantizm ise; mitolojisi, ilâh ve ilâheleri, adât ve an'aneleri ile yekvücut ulusal bir camia teşkil eden yunan ve roma milletlerinden esas idealini almıştır.

Kant'tan Fichte'ye kadar olan alman idealizmi o zamanki nesil üzerine şiddetle müessir olmuş ve bu tesirden de romantizm edeb-cereyanı doğmuştur. Alman idealizmini tahlil etmeden önce idealizm ne demektir? Bunu anlıyalım:

İdealizm; metafizikte her hususta yalnız (ide) nin var olduğunu yani hakikî bir cevher olduğunu kabul

eden ve maddeyi zahirî bir varlık telakki eden filozofik bir cereyandır. O halde romantizmde hâkim olan prensip ide prensibidir. Madde ancak zahirî bir varlıktır. Fichte'ye nazaran objektif (afakî) ve şikirden muarra müstakil bir madde âleminin var oluşu; onun mağrur şikri varlığına tahammül olunmaz bir düşünce teşkil etmektedir. Bundan dolayı o hakikî yani maddî varlık âlemini; mutlak olan ve ferdî varlık fevkinde bulunan emniyetten (das Ich) iştikak ettirmektedir. Yani: tabiat madde yoktur; bunu var eden benim varlığımdır. Ben bunları var tasavvur ediyorum. Bundan dolayı da o vardır. Ben yok olduğum takdirde olmayacağı da aşikârdır. Fichte'nin Enaiyetinin esasını; sonsuz ve bizzat kendisine müteveccih bir faaliyete karşı olan bir inziyak ve sonsuz çalışma ve didinme için vaki olan bir emir prensibi teşkil etmektedir. Yani: ben milletim, vatanım ve yurddaşlarım için durmadan, yorulmadan çalışacağım. Öyle ise Fichte'nin idealizmi

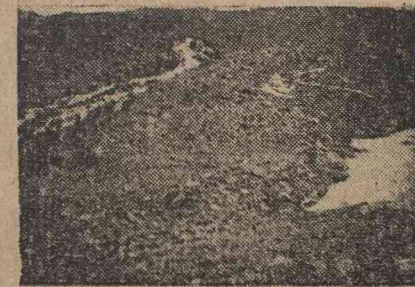
etik bir idealizmdir.

Bu ideal aynı zamanda romantizmin de temel idesini teşkil etmektedir. Romantizme nazaran; fikrin, idenin esasını sonsuz bir tahassür, ideale ulaşmak için nihayet bulmaz bir didinme, uğraşma teşkil etmektedir. Fakat gayeye ulaşma romantizmde hiç bir vakit vaki olamaz. Bundan dolayı Friedrich Schlegel bir defa romantizmi şöyle tarif etmiştir: Romantizm hiç durmadan terakki eden üniversal (alemşumûl) bir şiirdir.

Romantizmin bütün edebî yaratış ve fikirlerinin ebedî bir düşünce, bizzat kendisini tetkik etme, kendi ruh ve fikir âlemini bir aynada olduğu gibi kendisine aksetmiş gibi gösterme hali; ancak Fichte'nin idealizmi ile izah olunabilir. Velhasıl maddî ve zaten mevcut bir varlıktan ziyade; düşünerek yaratma, bulma faaliyetine daha çok ehemmiyet verilmektedir.

— Arkası var —

ÖMER LUTFU BAYKAN
Lise almanca öğretmeni

ERKİLETLİ

Aşık Hasandan koşmalar

II

YAZANLAR : { Haşim Nezihi
Nafiz Soysal

Cinaslı koşma

Akıbet giderim yaralı, sinem
Sanma çemi ahu yaram az anda
El kattın ellerin yaralisına
Ben sana varmışken yaram azında
Dost dedim, ya rahman, dedim, ya rahim
Dedim lâyük değil alma yar ahım
Eğer gözedirsen dedim ya rahim
Ya recep, ya şaban, ya ramazanda

Hasanın ahvalin yaradan bilir
Dünyada az kalmış yaradan bilir
Bir tabip isterim yaradan bilir
Her tabip yarımı yaramaz anda

Koşma

Eya maşuku dildarı
Yaktı beni aşkın narı
Güle bülbül kılar zarı
Visal istermi, ister ya !
Ruyünde gülleri taze
Tahammül edemem naze
Senin methin gelip naze
Makal istermi, ister ya !
Yahşi sedir libas renkli
Lutuf kıl zerrece dekli
Benim gönlüm siyah renli
Cemal istermi, ister ya !
Siyah kaşın hilâl olmuş
Lebin abı zülâl olmuş

Kauım sana helâl olmuş
Zeval istermi, ister ya !

Yanar bu Hasanın canı
Gözünden dökülür kanı
Dilinde aşkı süphani
Celâl istermi, ister ya !

Koşma

Ç

Dersim bu okurum amentü billâh,
Cümlemin derdine o verir ilâç,
İlâcın gönderir lutfundan ilâh,
Kaldığın gördünmü hiç bir kulun ç,

Aç komaz kulların gönderir bâri
Düşürme elinen sen ihtiyar,
Hele eyleri gör kalp evin arı,
Yaratan eylemez kimseye muhtaç,

Muh-aç olmam dersen mülkü mal ister
Akıl olanlarla hasbû haal ister,
Burda her kişiye hoş kemal ister,
Hıfz eyle keudini havalardan kaç.

Kaç fani dünyadan ahiret ara,
Sen mazhar olasın lutfu gâffara,
Kul etme kendini nefsi küffara,
Nasihatır sana etme imtizâç.

İmtizâç eyleme olasın lâmil,
Benim bu cevabım cümleye şamil,
Cümlemizi ede ilminde amil,
Hasan sana eder arzı ihtiyaç

Çocuğun Yıldız Rüyası

Yazan

CHARLES DICHENS

Çeviren

SEREF GÖNENÇEN

Bir zamanlar durmadan şurayı, burayı dolaşan ve bir çok şeyler düşünen bir çocuk vardı. Bir de kız kardeşi vardığı buda kendisi gibi çacuktu ve daimi oyun arkabaşı idi. Bu iki küçük bütün gün her şeyi merak eder, her şeye mütehayyir kırırlardı. Çiçeklerin güzellikleri; gök yüzünü yüksekliği ve maviliği; şafaf denizin derinliği; bu güzel dünyayı yaratan tanrının kudreti ve iyiliği bu mini minileri hayretten hayrete düşürdü. Her vakit birbirlerine,

— Tomurcuklar çiçeklerin yavruları; tepelerden oynasarak, yuvarlanarak inen derecikler denizin yavruları; bütün gece gök yüzünde saklambaç oynayan parlak kıvılcıklar mutlaka yıldızların yavruları olmalı; bütün bunlar kendi oyun arkadaşları olan insan yaaducuklarının ölüp gitmelerine acımazlarmı hiç.

Kilise kulesinin yakınında, kabristanların üzerine bütün yıldızlardan evvel doğan parlak bir yıldız vardı. Bu yıldız, eşlerinin hepsinden büyük ve hepsinden güzeldi. Bu iki kardeş bu yıldızı her gece pencerelerinin önünde elele tutuşur, seyrederlerdi. Hangisi bu yıldızın çıktığını ilk olarak görürse,

— İşte yıldız! diye bağırır ve ekseriya onun çıkacağı zamanı ve yeri ikisinde çok iyi bildiklerinden ikisinde aynı zamanda görür ve aynı zamanda bağırırlardı. İşte böylece her ikisi de bu parlak yıldızın böyle sadık dostları olmuşlardı. Yatmadan, geçesini uğurlamak için, yıldızlarına bakarlardı ve tam uykuya geçecekleri anba:

— Tanrı yıldızımızı koru! demegi

ihmal etmezlerdi.

Daha pek gençti, pek körpe idi; ahl pek körpe idi daha; kız kardeş soldu, öyle solduki, öyle halsizlendi ki geceleri pencerenin kenarına gelemedi. Artık erkek kardeş mahzun, mahzun pencereye gider ve yıldızın çıktığını görünce yataktaki solgun çehreli kardeşine döner:

— İşte yıldız! derdi; solgun çehreye hafif bir tebessüm gelir, titrek ve zayıf bir ses,

— Tanrım! kardeşimi ve yıldızımı sen koru! diye fısıldardı.

Nihayet, nihayet vakit geldi; pek çabuk! erkek kardeşin yalnız başına yıldızla baktığı, yataktaki solgun çehrenin artık kaybolduğu vakit; kabristanların arasında küçücük bir mezarın görüldüğü, orada evvelce olmayan bir mezarlığın; yıldızın uzun altun ışıklarını yalnız erkek kardeşin üstüne serdiği vakit geldi.

Bu ışık çizgileri o kadar parlaktı ve yer yüzünden semaya doğru öyle nurlu bir yol çiziyordu ki erkek kardeş yalnız başına yatağına girdiği vakit yıldız rüyasında görür; onun çizdiği ışıklı yoldan meleklerin bir sürü insanları göklere çıkardıklarını ve sonra yıldızın açılıp bir ışık dünyası olduğunu ve içerisinde yıldızla çıkan bu insanları bekleyen melekler görürdü.

Bütün bu melekler yıldızlara gelen bu insanlara kıvılcımlı gözlerini çevirirler, bazıları bulundukları uzun, ışıklı saftan çıkar ve yer yüzünden gelenlerin çehrelerine ve boyunlarına düşer, onları şefkatle öper gine onlarla birlikte ışık yolundan aşağı, yer yüzüne inerlerdi. böyle rüyalar

yavruçuğu o kadar heyecana getirdi ki çok zaman rüyada sevin-
cinden ağlardı.

Yalnız bir melek vardı; bu me-
lek ötekilerle beraber gitmiyordu,
ve çocuk bu meleği tanıdı ki da
bu kalabalığın içinde onun kalbi,
yatağında solguu çehresile yatan
kız kardeşini görüp tanıdı. Kız
kardeşinin meleği yıldızın medhaline
yakın bir yerde duruyordu; yer yüzü-
nün insanlarını yıldız taşıyan melek-
lerin başına:

— Kardeşim geldimi? diye sordu, oda:
— Hayır, cevabını verdi.

Mini, mini melek yine ümitle
uzaklaşacağı sıra çocuk yatağının
içine kollarını açarak:

— Kardeşim, ben buradayım! beni
al! diye bağırdı. Melek lem'ali göz-
lerini çocuğa çevirdi.

Vakit gece idi.

Yıldız odanın içine ışıklarını sal-
mıştı; çocuk, gözlerine toplanan yaş-
lar arasından onun uzun ışık çizgile-
rini gördü.

O gecedan sonra çocuk yıldız
kendi yuvası gözüyle bakıyor, vakti
gelince kendinin de oraya gideceğini
tahayyül ediyordu. Kendisinin sadece
yer yüzüne ait değil, yıldız da ait
olduğunu düşünüyordu, çünkü kız
kardeşinin meleğinden bunu anlamıştı.

Çocuğa mini, mini bir kardeş
gelmişti, fakat oda daha bir kelime-
cik konuşmadan mini, mini vücudu-
nı küçücük yatağına sermiş, ölmüştü.

Çocuk yine açılan yıldız, melek-
leri, insan galabalığı, lem'ali göz-
lerini insanlar üzerine çeviren melek
saflarını rüyasında görmeğe başlamış-
tı. Kız kardeşinin meleği baş meleğe:

— Kardeşim geldimi? diye sordu, oda:

— Hayır. O değil, fakat öteki,
dedi. Çocuk tam kız kardeşinin me-
leğini kolları arasına alup,

— Kardeşim, ben buradayım! beni
al! diye bağırdı. Melek dönüp gül-
lümsedi.

Yıldız yine parıldayordu.

Büyüdü, delikanlı oldu, kitaplarla
meşguldü. İhtiyar bir hizmetçi girdi ve:

— Anneniz artık yaşamıyor. Onun
dualarını siz sevgili oğluna getirio-
rum! dedi.

Yine gece yıldızı gördü, eski destu-
nu. Kız kardeşinin meleği baş meleğe:

— Kardeşim geldimi? diye sordu. Oda:

— Anneniz! dedi.

Bütün yıldızın içi muhteşem bir
sevinç çıplığıyla doldu, çünkü anne
iki çocuğuyla birleşmişti.

Delikanlı yatağında kollarını açarak:

— Anne! kardeşlerim! ben bura-
dayım! benide alın! diye bağırdı. Onlar:

— Şimdi olmaz. Diye cevap verdiler.

Yıldız yine parıldayordu.

Büyüdü, erkek oldu, saçlarına ak
düştü; ateşin yanındaki sandalyasında
oturuyordu; Yes içinde, gözleri nem-
lenmiş; işte yıldız yine açıldı. Kız
kardeşinin meleği baş meleğe sordu:

— Kardeşim geldimi?

Melek cevap verdi.

— Hayır, fakat onun mini, mini kızı.

Eskinin çocuğu olan bu ihtiyar,
daha yeni kaybettiği küçücük kızını
o semavî mahlûku diğer üçünün ara-
sında gördü ve,

— Kızının başı, kız kardeşimin
göğsü üstünde; onun kolu annemin
boynuna dolanmış; onun dizinin di-
binde eskinin çocuğu oturuyor; yine
sabredebilirim. Tanrıma hamdolsun!
dedi.

Yıldız yine parıldayordu.

İşte çocuk böyle ihtiyarladı; bir
vakitler mücella olan çehresi kırıştı;
adımları ağırlaştı; mecalsizlendi; beli
büküldü. Bir gece, yatağına uzanmış,
çocukları etrafına çevrilmişti. Bağırdı,
bir vakitler bağırdığı gibi..

— İşte yıldız!

— Çocukları fısıldaştılar:

— Ölüyor... O,

— İşte, yaşadığım yıllar birer
gömlek gibi üzerimden sıyrıldı; yine
yıl lize doğru bir çocuk gibi uçuyorum.
Tanrıma şükür! bu yıldız, beni bek-
leyen sevgililerime beni kavuşturmak
için açıldı!

Yıldız parıldayordu.

Onun kabri üzerinde parıldayordu.

Halkevleri Dergileri

Derginin adı	Halkevlerinin Adı	Kaç günde bir çıktığı
Görüşler	Adana	Aylık
Taşpınar	Afyon	"
Yeşilirmak	Amasya	"
Türk Akdeniz	An'alya	İki aylık
Altınyaprak	Bafra	Aylık
Kaynak	Balıkesir	"
Uludağ	Bursa	Üç aylık
Ülker	Burdur	Aylık
Çoruh	Artvin	İki aylık
İnanç	Denizli	Aylık
Karaca ağ	Diyarbakır	"
Altan	Elazığ	"
Yeni Türk	İstanbul - Eminönü	"
Halk Bilgisi Haberleri	"	İki aylık
Erciyes	Kayseri	Aylık
Halkevi	Eskişehir	"
Aksu	Giresun	"
Ün	İsparta	"
Fikirler	İzmir	15 günlük
Doğuş	Kars	Aylık
Konya	Konya	"
Gediz	Manisa	"
İçel	Mersin	"
Taşan	Merzifon	"
Yeni Milâs	Milas	"
Muğla	Muğla	"
Akpınar	Niğde	"
Ülker	Niksar	"
İnan	Trabzon	"
19 Mayıs	Samson	"
Dıranaz	Sinop	"
Ortayayla	Sivas	"
Bozok	Yozgat	15 günlük
Karaculmas	Zonguldak	Üç aylık

Fiatı 10 kuruş

K. Sumer Matbaası